

Inspektion der Konzentrationslager; aan het hoofd daarvan stond SS-Oberführer Theodor Eicke, die in '33 commandant van Dachau was geworden. Eicke was tevens *Führer der SS-Totenkopfverbände* – in die formaties waren de SS'ers samengevoegd die de verschillende concentratiekampen bewaakten; daarnaast kende elk kamp een staf van weer andere SS'ers, telkens onder een *Kommandant*, die aan het kamp leiding gaven.

Bij de inwendige organisatie van die kampen maakte de SS het zich zo gemakkelijk mogelijk: 'zij droeg', zo schreven wij in *Voorspel*, 'een deel van haar autoriteit aan sommigen van de gevangenen over; anders gezegd: zij schiep binnen de kampen een jegens haar verantwoordelijke kamphiërarchie welke leden, constant en soms extra bedreigd, tijdelijk (steeds tijdelijk) in het bezit waren van beperkte privileges. Uit de tegenstelling tussen de leden van die hiërarchie en de grauwe massa der overige *Häftlinge* moesten ook onder de beste omstandigheden conflictsituaties voortvloeien; die situaties deden zich al in '33 in sommige kampen voor waar de hiërarchie uitsluitend of in hoofdzaak gevormd werd door communisten die (onbegrijpelijk was dat allerminst) hun partijgenoten sterker in bescherming namen dan anderen, of (en dat ging verder) van hun *Prominent*-zijn misbruik maakten om de druk van de SS met nadruk aan politieke tegenstanders door te geven. Werd in die gevallen het beleid der *Prominente* nog bepaald of mede bepaald door onpersoonlijke, politieke overwegingen, ernstiger en voor de massa der *Häftlinge* ongunstiger was het, wanneer de SS de leiding van een kamp toevertrouwde aan criminele elementen.'

Ziedaar, samengevat, wat wij in *Voorspel* verhaalden.

Er is een aantal punten waarop wij nu, in dit deel, waarin de concentratiekampen zulk een belangrijke plaats zullen innemen, ook ten aanzien van de vooroorlogse periode dieper moeten ingaan teneinde de systematiek te schetsen welke aan die kampen ten grondslag lag.¹

Laat ons beginnen met enkele cijfers te geven.

Geschat wordt dat zich in juli '33 in de grote veelheid van goedeels 'wilde', d.w.z. niet centraal geleide en nogal ongereguleerde concentratiekampen die Duitsland toen kende, bijna zeven-en-twintigduizend gevangenen bevonden; in februari '34 waren het er als gevolg van talrijke vrijlatingen nog maar zeven- tot achtduizend en dat aantal bleef tot begin '38 ongeveer gelijk, werd althans niet van een andere orde van grootte. In

¹ Wij doen dat hoofdzakelijk aan de hand van twee publikaties, namelijk Martin Broszat: '*Nationalsozialistische Konzentrationslager 1933-1945*' in *Anatomie des SS-Staates*, dl. II (1965), p. 9-161, en Joseph Billig: *Les Camps de Concentration dans l'Économie du Reich hitlérien* (1973).